Eduskunta
Valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto

Asiantuntijalausuntopyyntönne 8.10.2025

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto on pyytänyt Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta lausuntoa hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2026. Lausuntopyynnön teemoja ovat

1. TAE 2026 painotukset ja kipupisteet ml. perusväylänpito ja alempiasteisen tieverkon tilannekuva
2. Julkisen henkilöliikenteen ja yhteysalusliikenteen palveluostot

Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus kiittää mahdollisuudesta ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Yleistä

Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on vastannut vuosina 2010–2025 valtion aluehallinnon tienpidon ja liikenteen tehtävistä Itä-Suomessa (Etelä-Savo, Pohjois-Karjala ja Pohjois-Savo). Nämä tehtävät siirtyvät, joukkoliikennetehtäviä lukuun ottamatta, 1.1.2026 alkaen toimintansa aloittavan Itä-Suomen elinvoimakeskukselle. Joukkoliikennetehtävät siirtyvät puolestaan Liikenne- ja viestintävirasto Traficomille.

TAE 2026 painotukset ja kipupisteet ml. perusväylänpito ja alempiasteisen tieverkon tilannekuva

Suomen 78 000 maantiekilometristä viidesosa eli noin 16 000 km on Itä-Suomessa. Päällystettyjä näistä on noin 8 500 km ja sorapintaisia noin 7 500 km. Suurin osa Itä-Suomen maanteistä (noin 13 500 km) on seutu- ja yhdysteitä, jotka voidaan pääosin laskea kuuluviksi alempiasteiseen maantieverkkoon.

Maanteiden ja erityisesti alempiasteisen maantieverkon tilanne ja näkymät ovat huolestuttavat. 2000-luvulla maanteiden kunto kokonaisuudessaan on heikentynyt ja korjausvelka siten kasvanut. Korjausvelan suuruuden merkittävin yksittäinen syy on kunnostustarpeisiin nähden riittämätön perusväylänpidon rahoitus. Tämän lisäksi vuoden 2020 jälkeinen maarakentamisen kustannustason nousu noin 30 %:lla on osaltaan kasvattanut euromääräistä korjausvelkaa sekä heikentänyt myös maantienpitäjän ostovoimaa.

Itä-Suomen vilkkaasti liikennöidyille maanteille (valta- ja kantatiet) on kohdennettu vuosittain päällysteiden uusimisia sen verran, ettei niiden kuntotilanne kokonaisuudessaan heikkene. Samaan aikaan rahoitusta ei ole riittänyt alempiasteisen maantieverkon päällysteiden uusimiseen riittävän nopealla kierrolla. Esimerkiksi vuonna 2001 Itä-Suomen alempiasteiden maanteiden päällysteistä yli 15-vuotiaita oli noin 15 %. Vuonna 2010 yli 15-vuotiaiden päällysteiden osuus oli 37 % ja vuonna 2024 jo noin 75 % vanhimpien päällysteiden ollessa yli 30 vuoden takaa. Itä-Suomen alempiasteisten maanteiden huonokuntoisten päällysteiden yhteenlaskettu pituus onkin kasvanut vuoden 2010 noin 600 kilometristä nykyiseen noin 1300 kilometriin.

Itä-Suomen maanteiden päällysteitä pitäisi pystyä uusimaan vuosittain vähintään noin 550 km verran, jotta päällysteiden kokonaiskuntotilanne ei heikkenisi. 2010- ja 2020-luvulla Itä-Suomen maanteiden päällystyspituus on ylittänyt tämän rajan vain kaksi kertaa.

- Vuosi 2020 oli ensimmäinen koronakevät, jolloin päällystystöihin kohdennetun lisärahoituksen turvin uusittiin hieman yli 600 km verran päällysteitä.
- vuonna 2024 hallitutusohjelman korjausvelan torjumiseen kohdennetun lisärahan avulla turvin uusittiin päällysteitä hieman yli 600 km

Vuonna 2019 uudelleenpäällystyksiä pystyttiin tekemään vain noin 250 km.

Väyläviraston ennakkoarvion mukaan vuoden 2026 talousarvioesityksen perusväylänpidon rahoitus mahdollistaa valtakunnallisesti noin 2 300 km päällystyspituuden. ELY-keskus arvioi, että Itä-Suomen osuus tästä voisi olla suuruusluokkaa 350 km, mikä tarkoittaisi sitä, että vuonna 2026 huonokuntoisten päällysteiden määrä ja korjausvelka Itä-Suomen alempiasteisella maantieverkolla kasvaa.

Myös Itä-Suomen laajalla, kolmen maakunnan alkutuotannon, elinkeinoelämän ja asukkaiden liikkumistarpeille elintärkeällä soratiestöllämme korjausvelka on kasvanut 2000-luvulla. Esimerkiksi sorateiden kunnon ja liikennöitävyyden turvaamisen kannalta tärkeitä kulutuskerrosten sorastuksia ja ojien perkauksia ei ole voitu tehdä riittävän usein ja kattavasti. Myöskään tarpeellisiin sorateiden laajempiin rakenteellisiin korjauksiin ei ole ollut mahdollisuuksia.

Maantiesiltojemme (yhteensä noin 2250 kpl) huonokuntoisten siltojen määrä pysyi pitkään noin sadassa, mutta muutaman viimevuoden aikana huonokuntoisten siltojen lukumäärä on kasvanut ollen nyt noin 130. Vastaavasti tyydyttävässä kunnossa Itä-Suomen maantiesilloista siltoja on noin 650 ja vuosittain näistä osan kunto heikkenee siten, että kuntoluokitus muuttuu huonoksi. Joukossa on myös suuria siltoja, joiden korjaaminen tai uusiminen on hyvin kallista.

Perusväylänpidon rahoitus kuluu lähes kokonaan nykyisestä maantieverkosta ja sen silloista huolehtimiseen, eikä riitä läheskään kaikkiin tarpeellisiin kunnostuksiin. Investoinnit uusien liikennejärjestelyiden rakentamisen taikka nykyisten järjestelyjen modernisointiin edellyttävät puolestaan erillis- ja/tai yhteisrahoitusta.

Julkisen henkilöliikenteen ja yhteysalusliikenteen palveluostot

Pohjois-Savon ELY-keskus joukkoliikenteen toimivaltaisena viranomaisena on vastannut kuntakeskusten välisistä linja-autoliikenteen hankinnoista Etelä-Savossa, Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa sekä paikallisliikenteen ostoista Iisalmessa, Pieksämäellä ja Varkaudessa. Vuoden 2026 alusta ELY-keskuksen joukkoliikennetehtävät siirtyvät Liikenne- ja viestintävirasto Traficomin vastuulle.

Toimintaympäristön ja ihmisten liikkumistarpeiden muuttuminen on vaikuttanut erityisesti maaseutuliikenteen ja pitkämatkaisen linja-autoliikenteen toimintaedellytyksiin. Koronaepidemia romahdutti matkustajamäärät, minkä seurauksena markkinaehtoisen liikenteen tarjonta väheni radikaalisti, joiltakin yhteysväleiltä joukkoliikennepalvelut loppuivat kokonaan. Polttoaineiden raju hintojen nousu karsi lisää markkinaehtoista liikennettä. Pohjois-Savon ELY-keskus korvasi kriittisimpiä yhteyspuutteita ostoliikenteellä, minkä mahdollisti joukkoliikennehankintoihin myönnetty kertaluontoinen lisämääräraha.

Julkisen henkilöliikenteen rahoitus on vähentynyt viime vuosina merkittävästi. Vuonna 2024 Pohjois-Savon ELY-keskukselle myönnettiin joukkoliikenteen määrärahaa noin 6,5 miljoonaa euroa ja vastaavasti vuonna 2025 noin 6 miljoonaa euroa, mutta tarve olisi vähintään miljoona euroa enemmän. Pohjois-Savon ELY-keskuksen arvio vuoden 2026 joukkoliikenteen määrärahan tarpeesta nykyisellä joukkoliikenteen palvelutasolla ja kuntien rahoitusosuudella on noin 7 miljoonaa euroa. (Edellä mainitut summat eivät sisällä lipputulokiintiötä).

Palvelutarpeisiin nähden riittämätön rahoitus yhdistettynä yleisen kustannustason nousuun tarkoittaa väistämättä sitä, että myös tulevina vuosina joudutaan säästämään joukkoliikennepalveluista. Pohjois-Savon ELY-keskus on toteuttanut viime vuosina mittavia määrärahan sopeuttamistoimia mm. karsimalla vuorotarjontaa, nostamalla kuntien rahoitusosuuksia ja vähentämällä pienille toimivaltaisille kaupungeille myönnettävää valtionavustusta. Itä-Suomessa kaikki kunnat osallistuvat ELY-liikenteiden hankintakustannuksiin, mistä on sovittu yhteistyö-sopimuksilla. Lisäksi toimivaltaisten kaupunkien kanssa tehdään yhteishankintoja ja tiivistä yhteistyötä mm. lippu- ja maksujärjestelmien yhteensovittamiseksi. Kuntarahoituksen osuus kattaa jo noin puolet ELY-liikenteiden hankintakustannuksista.

Alueen saavutettavuuden ja matkaketjujen näkökulmasta ELY-liikenteisiin kohdistuvat säästötoimet, markkinaehtoisen linja-autoliikenteen vähentynyt vuorotarjonta ja kaukoliikenteen heikentynyt palvelutaso johtaa toimivan joukkoliikenneverkoston rapautumiseen. Riittämättömän rahoituksen vuoksi joukkoliikenne ei tarjoa houkuttelevaa vaihtoehtoa, kun arjen matkatkaan eivät enää onnistu joukkoliikenteellä.

Lopuksi

Niin maanteidenpidon kuin julkisen henkilöliikenteen järjestämisen kannalta olisi tärkeää, että tehtäviin osoitettava rahoitus on tarpeisiin nähden riittävä sekä vuosittain ennakoitava ja tasapainoinen.

Tämä asiakirja on hyväksytty/allekirjoitettu viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on ratkaissut ylijohtaja Tommi Huttunen.

Jakelu	Eduskunta, valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto
Tiedoksi	Pohjois-Savon ELY-keskuksen kirjaamo Pohjois-Savon ELY-keskuksen johtoryhmä

Tämä asiakirja KEHA/30805/2025 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/30805/2025 har godkänts elektroniskt

Huttunen Tommi 17.10.2025 15:14